

EN BORTPLØJET GRAVHØJ FRA ÆLDRE BRONZEALDER PÅ DAMGÅRD, NY HAGESTED

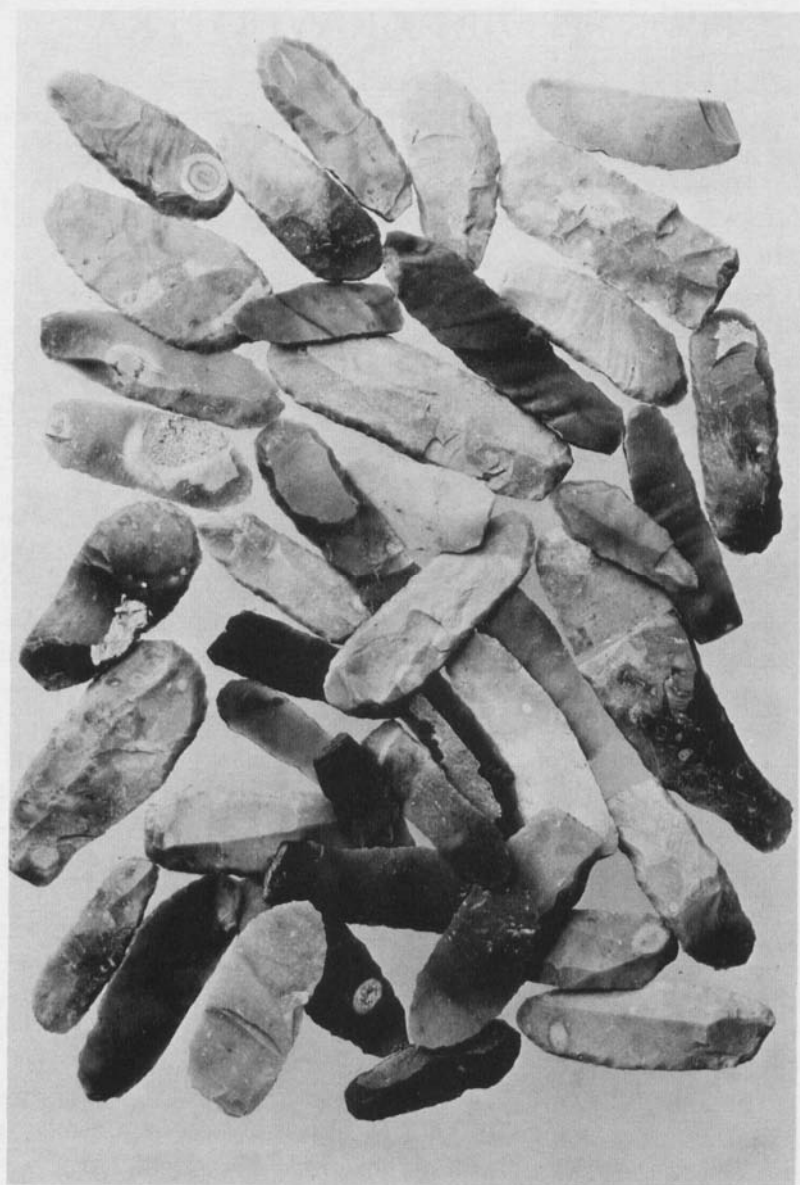
af Henrik Thrane.

D. 17/12-1960 modtog Nationalmuseet meddelelse fra museumsinspektør J. L. Østergaard-Christensen, Holbæk, om en besigtigelse af et fund af flintflækker og broncefragmenter. De var fundet af ejeren, gårdejer Erik Sandal, i begyndelsen af december ved pløjning. Denne havde ved pløjningen kigget efter i furen, fordi han vidste, at jorden på dette sted var sort. I bunden af den friske fure fandt han ca. 35 flækker. Flækkerne var, formentlig af hjulet på plovens landside, trukket mod øst, idet pløjningen foregik vest-øst. Flækkerne var herved blevet fordelt over et område, der gik op til 1,5 m øst for det punkt, hvor de oprindeligt havde ligget. Et broncefragment (fra en kornsegl) lå ca. $\frac{3}{4}$ m øst for dets oprindelige sted. Tre-fire flækker lå på den flade side, nærmest ved siden af hinanden, orienteret N-S. Disse flækker lå formentlig i urørt position.

Sandal tilkaldte nu fisker Alf Olsen, Udby fra Holbæk Arkæologiklub, og de gennemgik sammen den løse jord og lagde en sten ovenpå stedet, hvor flækkerne lå og dækkede til med jord. Østergaard-Christensen blev nu tilkaldt og han tog de fire flækker og et stykke bronce op, der endnu lå in situ.

Både broncefragmentet og flækkerne (fig. 1) blev siden via Holbæk Museum indsendt til Nationalmuseet. En efterundersøgelse måtte på grund af vinteren udskydes til sidst i maj.

Findestedet er lige syd for skeldiget mod naboejendommen på en ret

Fig. 1. Flækkeskraberne.

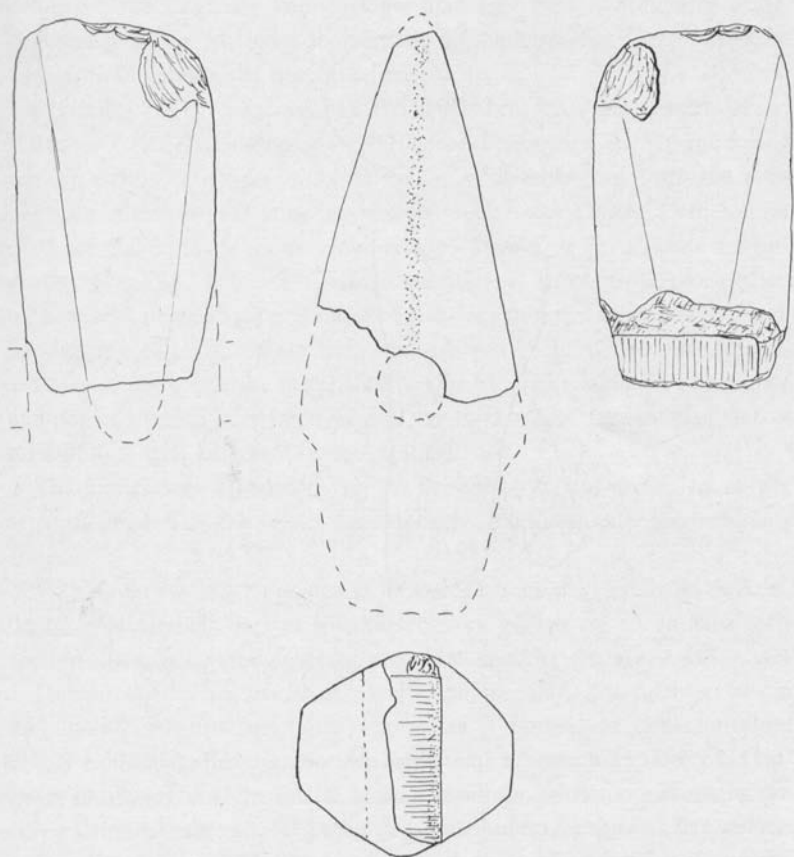

Fig. 2. Økse fra yngre bronzealder, 1:4.

flad mark, der falder let mod sydøst, hvor der er gamle mosearealer og tidligere skal have stået vand. Der er fundet pletter med sort jord på en lille højning længere mod sydøst (Sognebeskrivelsen nr. 94) og flintopsamlinger her og sydvest for findestedet (sb. 95) og ved moseskellet (sb. 96) tilhører senneol. eller bronzealder. En rhombisk stenøkse fra yngre bronzealder er fundet i mosehullet (sb. 93). (Fig. 2).

Findestedet ligger i den nordlige side af en ganske lav højning, der er så ubetydelig, at man ikke på forhånd ville opfatte den som en gravhøj.

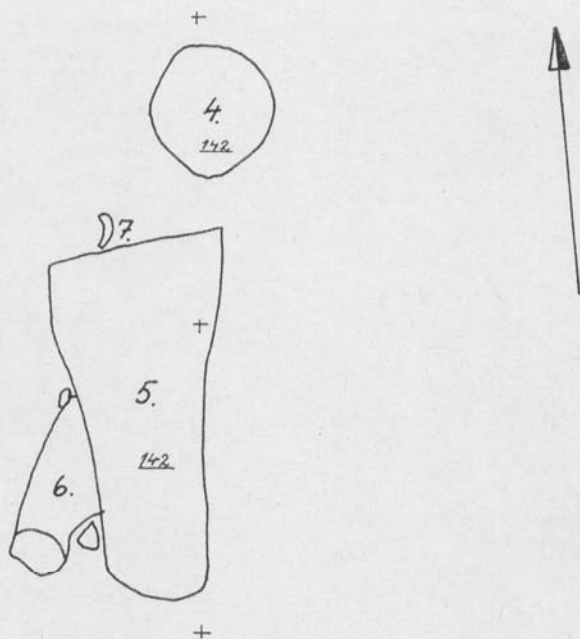

Fig. 3. (4) Svovlkis?, (5) flintdolk, (6) bronzeblad, (7) bronzefragment.

D. 28/4 blev findestedet anvist med stor nøjagtighed af gårdejer Sandal og plovfuren rensset af til urørt niveau. 2 små stykker bronze af kornseglen (1) fandtes i fure indenfor 1 m øst for findestedet, et andet stykke fandtes 1 m øst for samme sted i pløjelaget (2). Udgravningen foretoges af Sven Thorsen og undertegnede i april og de første dage af maj.

På findestedet lå nogle bronzefragmenter in situ, formentlig et knivsblad (no. 3), der var stærkt ødelagt, men så ud til at have en slags skaftspids mod vest.

Broncen lå på et lag sort formuldet organisk materiale (10). Dette havde en lys brun overflade, stærkt krakeleret, men oprindelig tilsyneladende glat. Der var ingen tydelig struktur i overfladen. Under den lyse skorpe blev laget mørkt-sortbrunt og ved pensling kunne her fremkomme en struktur, der lignede træ med årerne øst-vest. Overfladen af dette lag var ret ujævn og konturerne diffuse. Udenfor det område, hvor

det organiske materiale kunne følges som en jævnt kontinuerlig flade, var også pletter af et lignende materiale og mørkere jord. Denne mørkere zone forløb udenom det organiske materiale.

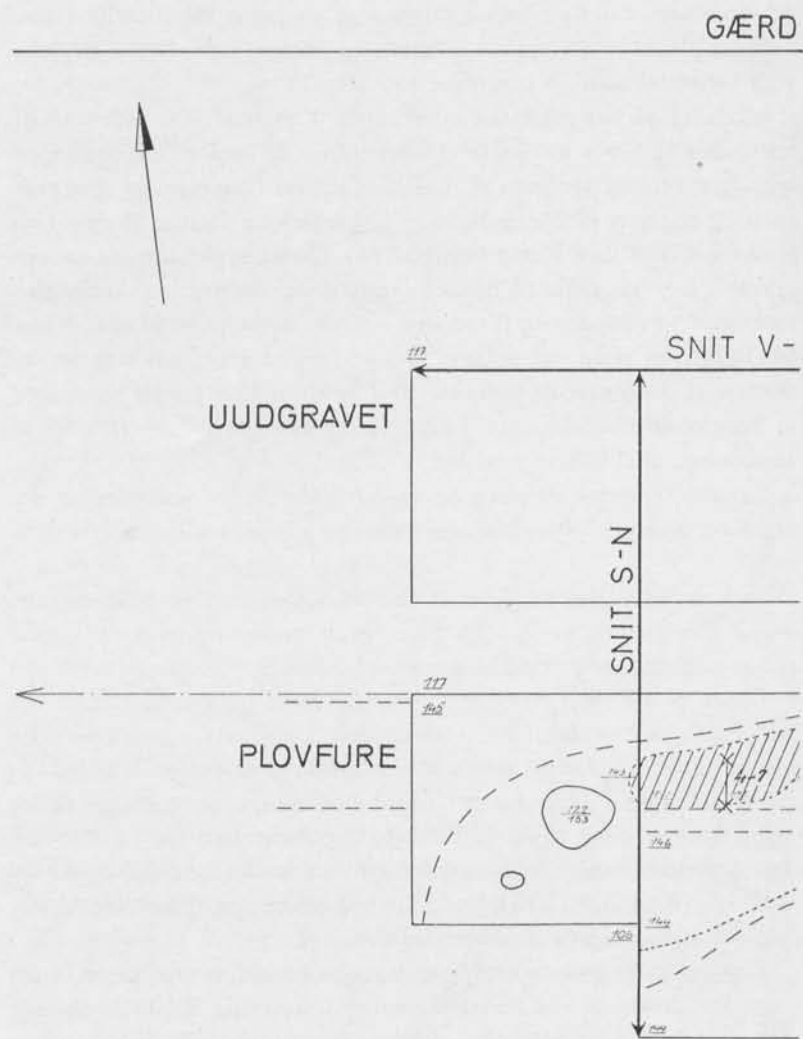
Ligeledes på det organiske materiale lå 1 m mod vest enden af en flintdolk (5) delvis dækkende et bronzeblad (6) med en but ende mod syd, og et bronzefragment (7). Disse tre stykker blev taget op som præparat og udgravet på Nationalmuseet af konservator Dorthe Ørsnes. Lidt nord for dolken lå en klump svovlkis? (4), hvoraf en del allerede var opgravet. (Fig. 3). Disse to fundkoncentrationer, flintseglene, kornseglen og bronze 3 i østenden og flintdolk 5 etc., der udgør et fyrtøj eller måske har ligget i en pung, må opfattes som udstyr i en grav, hvis kiste repræsenteres af det organiske materiale 10. Der blev ikke iagttaget noget spor af knogler eller tænder, men jorden var også meget sur, hvorfor det er sandsynligt, at al kalk er udvasket.

To mindre sten i østenden og en hovedstor sten i vestenden af det organiske materiale kan måske være støttesten for kisten eller markere dens ender.

Ved undersøgelsen anlagdes et felt $4 \times 1,5$ m med en balk øst-vest, denne blev fjernet, da den gik på langs af graven og en anden profil syd-nord igennem vestenden af graven blev opmålt.

Denne profil viser øverst et 35 cm tykt muldlag, derunder et 16 cm tykt mørkt, sort-brunsort hårdt sandet ler. I fladen var der sandfyldte revner i dette lag, der må være udvasket sand i tørkerevner. Dette lag opfattes som højfyld og tynder da også ud mod nord, hvor højningen flader ud. I det mørke lag en del flintafslag (8). Under dette lag var et 14 cm tykt gråbrunt blandet lag sandet ler med nogle få flintafslag og en del småsten. (Knogle 9). Træsporene (10) lå i dette lag og kisten er derfor lagt i højfyld, ikke på markoverfladen.

Den gråbrune jord opfattes som den gamle muld, hvorpå højen er anlagt. Det forsøgte ved fladeafskrabning i forskellig dybde at iagttage pløjespor, men uden held. Hvis der har været pløjet under højen, er sporene i hvert fald så udvisket, at det nu ikke er muligt at se dem. Herunder gult ler. I den gule ler såes nogle pletter med blandet grå lerfyld, der måske kan repræsentere gruber (11-12) anlagt før højens bygningstid. Højfylden og den gråbrune jord gik hen over disse anlæg. I det ene (12) lå et enkelt afslag og lidt trækul, ellers var de fundtomme.

×—× = Måtelinier for detalplaner 3-7.

Fig. 4. Plan over udgravningsfeltet.

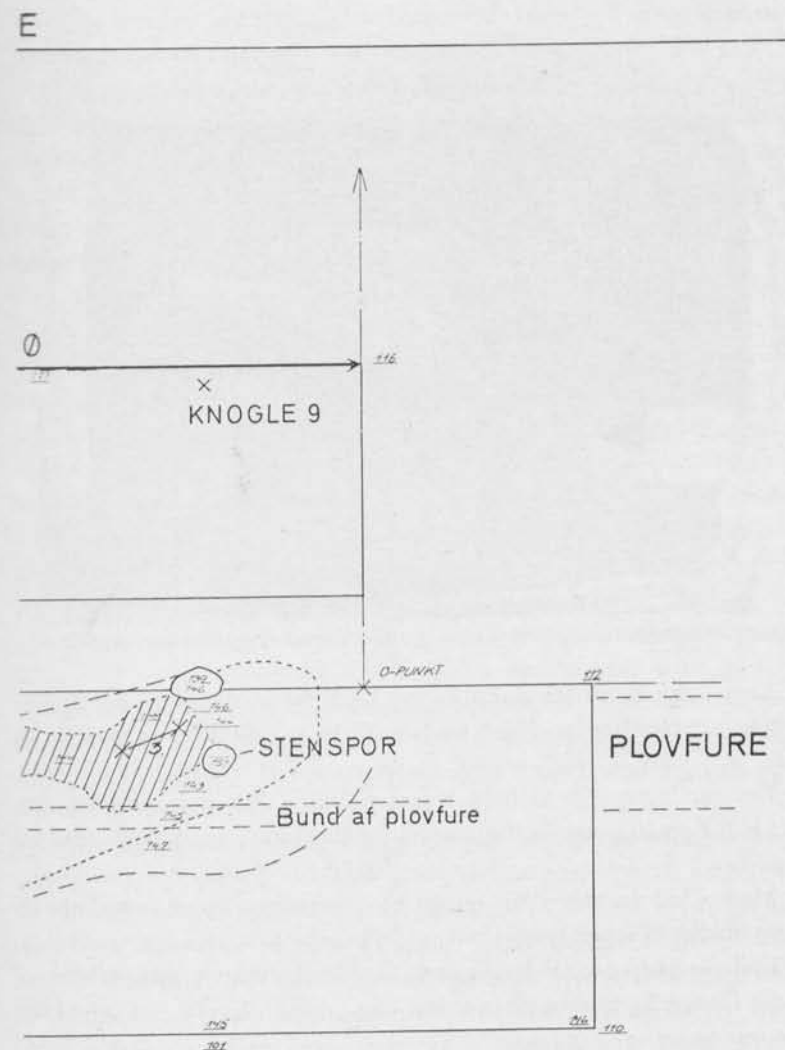

Fig. 5. Fotografi af oldsagerne på fig. 3 efter præparering på Nationalmuseet.

Overfladen af marken opmålte i et kryds for at konstatere højens udstrækning. Herefter kan højen ansættes til 15 m i diameter og ca. 0,25 m høj.

Der var ingen spor af højindhegning bortset fra en enkelt sten, der var pløjet op 10 m øst for findestedet for flækkerne, og som kan være en randsten.

Mod sydøst var der pløjet en del hånd-hovedsten op, et prøvehul her viste imidlertid ingen koncentration af sten.

Undersøgelsen har sandsynliggjort, at en trækistegrav fra ældre bronzealder formentlig er sekundært anlagt i en gravhøj. Graven var orienteret øst-vest og var ca. 2 m lang.

Gravens beliggenhed nord for højcentret sandsynliggør tilstedeværelsen af endnu en grav i højresten. Der blev ikke gjort forsøg på at lokalisere denne grav, da ejeren skulle harve og så.

Kombinationen af ildslagningssten – her en ophugget kornsegl – bronze og svovlkis kendes fra bedre bevarede gravfund, hvor genstandene under-

tiden fandtes i en læderpung (Lomborg 1957, 177 ff). Fyrtøjet er karakteristisk for ældre broncealders mandsgrave.

På grund af fundforholdene kan vi ikke mere afgøre, om flintskraberne og broncekornseglen har hørt med til pungen med fyrtøjet. Det er mest sandsynligt, at i hvert fald skraberne har ligget for sig i en pakke. I form og teknik minder de meget om den yngste stenalders skeskrabere (Glob 1952, no. 538), men i miniatureudgave er de vistnok ellers ukendt. Ligheden med stenalders flinthåndværk skal ikke forlede os m. h. t. dateringen; ældre broncealders flinthåndværk fortsætter traditionen fra sen-neolithisk tid uden radikale ændringer (Lomborg 1960).

Enestående er dels miniatureformen, dels mængden af skraberne, havde der været et par stykker, kunne det endda have gået, men en dyngge på ikke mindre end 35 ens skraber anbragt i en grav forekommer næsten absurd. Dels kunne man formode, at skraberne var kvinderedskaber og hvad gør de så i en mandsgrav? Dels minder mængden og miniatureudgaven mere om offerfund, som vi kender fra mark og mose i såvel stenalder, som broncealder. Skal vi da her opfatte dem som et offer nedlagt i graven?

Kornseglen af bronze blev desværre ikke komplet ved vores eftersøgning, men resterne kan være spredt så vidt med ploven, at de ikke er fundet. Den kan udmærket være nedlagt sammen med skraberne. Formen er almindelig i hele broncealderen – den såkaldte knopsegl (Steensberg 1943, 69 ff, fig. 26). Denne segltype kendes fra gravfund, men er hyppigere i depot- eller offerfundene.

Denne lille kortvarige udgravning har vist, at der kan være brugbare iagttagelser at hente selv der, hvor gravhøjene er næsten totalt ødelagt af de moderne pløjemetoder. Det kan ikke siges tit nok, at der ligger en meget stor udfordring til dansk arkæologi i disse tusinder af overpløjede høje. Fristen til at redde fund og iagttagelser er kort, graven i den omtalte højtomt ville være totalt spoleret efter næste pløjning, så det var i sidste øjeblik, der blev gjort noget. Hvis ikke gårdejer Sandal havde brugt sine øjne og vist den fornødne beherskelse og anmeldt sit fund, var nok et interessant vidnesbyrd om broncealderkulturen i Holbæk amt gået tabt.

Litteraturliste:

Glob, P. V. 1952, Danske Oldsager II, Yngre stenalder, København.

Lomborg, E. 1957, En højgruppe ved Ballermosen, Aarbøger for nordisk Oldkyndighed og Historie 1956, København.

Lomborg, E. 1960, Fladehuggede flintredskaber i gravfund fra ældre bronzealder. Aarbøger f. nord. Oldkyndighed og Historie 1959, 146-183, København.

Steensberg, A. 1943, Ancient Harvesting Implements, Nationalmuseets skrifter, arkæologisk-historisk række I, København.